
„Správné rozhodnutí“ v podání premiéra v demisi

„Správné rozhodnutí“ v podání premiéra v demisi

Premiérova kritika české vědy a výzkumu v krátkém rozhovoru v [Hospodářských novinách](#) ukazuje, jak interpretovat rozhodnutí vlády v demisi snížit o 1,3 mld. Kč rozpočet na výzkum, vývoj a inovace na rok 2014 oproti návrhu schválenému končící, ale přece jen řádně instalovanou vládou předchozí.

Rusnokovo vyjádření je přímočaré a ve své nezakrytosti nabízí ideální příležitost k analýze myšlení a představ o dnešní podobě „efektivního vládnutí“. Z jeho rozhovoru si všimnu jen čtyř myšlenek:

(1) prostředků je prý dost, ale špatně se využívají, protože vědci až na naprosté výjimky typu prof. Holého „generují málo příjmů“,

(2) proto jsou jejich výsledky údajně „žalostné“,

(3) řešením je zrušení pracovišť (v případě AV ústavů) jako sankce podprůměrných a průměrných (zřejmě generujících mizivé příjmy po převedení svých výsledků do praxe) a

(4) proto je třeba více spolupracovat (= vyjít vstříc) s podnikatelským/soukromým sektorem: „lidé z byznysu říkají, že mnohokrát měli poptávku, ale že nebyla vyslyšena“.

Ozvala se již řada osobností akademického světa, které argumentují čísly, srovnáním se zahraničím, provedeným náročným hodnocením výsledků činnosti ústavů AV ČR, o kterém pan premiér neví zjevně zholá nic ad. Nebudu se tedy k těmto argumentům vracet.

Premiérova šokující argumentace se ovšem netýká jen Akademie věd. Musí vyvolávat obavy všech, kteří se zabývají základním i aplikovaným výzkumem v AV i na vysokých školách, zejména těch výzkumných. Vždyť jen samotná Univerzita Karlova vytváří téměř 30 % všech vědeckých výstupů v ČR a spolu s ústavu AV pak více než polovinu národních výsledků registrovaných ve WOS. Uvedená argumentace totiž neklade podstatné otázky o vědě a výzkumu jako důležitém prvku kulturní vyspělosti společnosti. Na ty už jaksi skrze ekonomické brýle nějak nejde dohlédnout.

Rusnok prozrazuje především necitlivost vůči rozdílu mezi základním a aplikovaným výzkumem. Vše mu splývá v aplikačním (spíše: technologicky užitkovém) výzkumu jako výsostném cíli výzkumu vůbec, kdy hlavním kritériem jeho kvality je množství generovaných příjmů; potvrzuje to jeho jednostranná argumentace názorem lidí z byznysu jako arbitřů této kvality a správného směřování výzkumu. Možná by nám pan premiér mohl říci, jak se zatím vyplácí přeměrování toku části veřejných prostředků na výzkum do leckdy spíše kvazi-aplikačního výzkumu v podnikové sféře, např. do programu ministerstva průmyslu a obchodu TIP. Také by mohl vysvětlit, proč se apriori předpokládá, že finance vynakládané v podnikové sféře se vyplácejí vždy.

Při takovém přístupu je jen logické, že to, co se momentálně nehodí, se musí zrušit – a tak efektivní hospodář získá prostředky na to užitečné. Dobrá rada i pro univerzity – vždyť kolik na nich máme oborů, které „negenerují příjmy“ a přitom jsou financovány také z prostředků na institucionální výzkum? UK by mohla i zeštíhlet, v podstatě bychom mohli možná až polovinu oborů zrušit a ponechat je v podobě středoškolské „prováděcí“ výuky. Problém nastane tehdy, když se silněji ozvou lidé z jiného odvětví byznysu s novými krátkodobými cíli nebo státní správa a organizace občanské společnosti s jejich potřebami. A co teprve „potřeby“ kultivovanosti společnosti? Náhle se může ukázat, že zrušené by bylo třeba oživit nebo že existují i jiné funkce vědy a výzkumu než jen generovat peníze, resp. uspokojovat potřeby podnikatelské (většinou soukromé) sféry. V základním výzkumu tomu zkrátka je tak, že jsme po dlouhou dobu zkoumání v situaci Rudolfa II. z filmu Císařův pekař: „kdybychom věděli, která Mona Lisa je ta pravá, tak bychom si ji nechali

a ty kopie vyhodili. Protože to ale nevíme, tak si je zatím necháme všechny“. Pro výchovu mladých badatelů bychom zase mohli stát ve variaci na slavný inovační vzdělávací návrh Járy Cimrmana zvaný *nezabudka*: „školní vzdělávání zefektivníme na maximum tak, že budeme vyučovat jen to, co žáci nezapomenou (v Rusnokově variantě: co ponese příjmy)“. Pochopitelně to však předem nevíme...

Z celku kritizovaného prohlášení především jasně vysvětluje, že se pan premiér neopírá o žádnou strategii (základního) výzkumu v ČR v kontextu evropském a světovém. Kde by se taky vzala. Stejně tak se zřejmě netrápí úvahami o rozdílu mezi výzkumem heuristickým dnes možným už jedině v mezinárodní spolupráci a o potřebném rozsahu výzkumu sledovatelského (to by zřejmě byli ti Rusnokovi podprůměrní a průměrní). První typ výzkumu hledá a vytváří zcela nové poznatky a technologie, zatímco druhý je schopen přenášet do domácí komunity a k užítku celé společnosti, co bylo originálně vytvořeno jinde, a přidávat k tomu dílčí poznání, např. relevantní pro naše prostředí.

Potíže s vymezením aplikačního výzkumu, které musela řešit Metodika hodnocení výsledků vědy v uplynulých letech, ukazují na složité vztahy a podmíněnost kvalitního aplikačního výzkumu dostatečně širokým výzkumem základním. Svět vědy a výzkumu není uspořádán jen, dokonce ani ne dominantně, hierarchicky a soutěživě. To až v posledních kompetitivních letech, kdy se i z výzkumu a univerzitního vzdělání stávají ložiska zisku, o která se soupeří. Je uspořádán také, a možná především, *extenzivně*. Ve společnosti zkrátka musí existovat kritická masa lidí zabývajících se výzkumem, aby v ní fungovala nikoli mentalita poslušně konformních, ale naopak kriticky myslících lidí. A aby se jednou za mnoho let, leckdy zcela nečekaně a jako vedlejší produkt původně „neužitečného“ zkoumání, vynořil další Wichterle nebo Holý. A pokud je mi známo, i v počtu výzkumných pracovníků na milion obyvatel jsme hluboko pod průměrem těch nejvyspělejších zemí.

V úvodu zmíněnou redukci prostředků na vědu a výzkum premiér označil jako „správné rozhodnutí“. Pro definitivní cestu do společenství banánových republik snad.